

t betekent niet dat de dokter risicovolle geneeswijzen toepassen. Ook is de patiënt niet verplicht zich te werpen aan medicijnen die zich nog in een experimenteel stadium bevinden.

et jodendom maakt geen verschil tussen het verlengen het leven met natuurlijke middelen, zoals voedsel, en kunstmatige middelen, zoals medicijnen. De middel-se wetgever Maimonides (1135-1204), zelf arts, zei: schiep voedsel en water om de mensen in leven te en en Hij schiep medicijnen om ziekten te genezen. gaf de mensen intelligentie om medisch-technische ngen te doen, die wij verplicht zijn te gebruiken om ven te verlengen'.

ENSTESTAMENT

et jodendom kan geen levenstestament aanvaarden,

Eed van een joodse arts, Venetiaans manuscript ca. 1750.

waarin iemand aangeeft hoe hij wil dat er wordt gehandeld als hij zijn wil niet meer kan uiten. De mens heeft geen recht op zelfbeschikking: 'Tegen uw wil leeft u en tegen uw wil sterft u' (Misjna Avot). Eenvoudig uitgelegd wil een baby net zo min worden geboren, als een volwassene wil sterven. Het leven is iets onvrijwilligs en de lasten zijn vaak groter dan de lusten. Al tweeduizend jaar geleden verklaarde de Leerschool van Sjammaj dat 'het voor de mens beter zou zijn, als hij niet geschapen was'. Maar alleen de Schepper mag nemen, wat hij gegeven heeft.

wenst. Onlangs vertelde de medewerker van een rechtswinkel dat hij werd geconfronteerd met een kwestie, waarbij het vermoeden bestond dat de erflater door middel van 'vrijwillige euthanasie' uit de weg was geruimd. Een arts vertelde dat de vrouw van een terminale patiënt hem had verzocht 'er nu maar een einde' aan te maken. De arts weigerde. Twee maanden later bedankte de vrouw de arts voor zijn weigering. De laatste maanden waren de mooiste tijd in het leven van het echtpaar geweest.

Als euthanasie wettelijk wordt erkend, komt de beslissing waarschijnlijk bij de familie of de arts te liggen. Welke criteria hanteert men dan? Zoals elke jurist weet, zijn 'strengere' wettelijke normen en criteria in confrontatie met de realiteit rekbaar, multi-interpretabel en elastisch. En wie controleert dit 'medisch' handelen? Niemand kan zulke beslissingen op een gouden schaalte afwegen. ■

Buurten

Elisa Klapheck is gearriveerd in Nederland. De eerste vrouwelijke rabbijn, aangesteld door Beth Ha'Chidush. Er stond een mooie foto van haar in Het Parool en een opmerkelijke foto in NRC Handelsblad.

Het voelt een beetje alsof de eerste prijs – 'de eerste vrouwelijke rabbijn in Nederland' – voor onze neus is weggekaapt. Onze neus? De neus van de vier vrouwen die door het Levisson Instituut worden opgeleid. Althans, zo voel ik het. Ik heb geen idee of mijn vrouwelijke medestudenten het ook zo voelen. Is er eindelijk een Nederlandse opleiding, waar vrouwen als rabbijnenstudenten zijn toegelaten, gaat een ander met de eer strijken. Zo ongeveer zit mijn suffe, kinderlijke gevoel in elkaar.

Tegelijkertijd denk ik: prima. Laat zij maar zeshonderd keer uitleggen aan alle journalisten die bij haar aankloppen, dat Regina Jonas in 1935 haar semicha kreeg in Duitsland. (In mijn, papieren, uitgave van de Encyclopaedia Judaica heeft Regina Jonas trouwens geen eigen lemma. Dat is ook

opmerkelijk.) Laat zij maar uitleggen dat een vrouwelijke rabbijn in de Verenigde Staten en Engeland al lang een normaal verschijnsel is. Laat zij überhaupt maar uitleggen wat een rabbijn is, en niet een soort joodse dominee, want in Nederland bestaat daar erg veel verwarring over. Er is veel onwetendheid.

Terwijl zij met haar *Aufklärungsarbeit* bezig is, kunnen wij, de vier vrouwen, in de luwte studeren. We hebben nog ruim drie jaar te gaan. In die drie jaar kan er van alles gebeuren. Met ons. Met haar. Met joods Nederland. Misschien lukt het Klapheck van Beth Ha'Chidush een echte gemeente te maken. Misschien vertrekt ze met slaande deuren. Misschien weet ze het joodse landschap in Nederland diepgaand te veranderen. Misschien zaait ze op een rotsige bodem. Wie zal het zeggen. Ik geloof er heilig in dat een enkel individu een enorme invloed kan hebben, ten goede en ten kwade. Ik ken haar ambities niet.

Ik heb haar in januari in Amerika horen spreken tijdens

een conferentie van Jewish Renewal. Ze leek me niet erg te passen in dat modern-chassidische milieu van zingende rabbijnen. Ze kwam op mij over als een erg intellectuele dame. Ze sprak over een Duits-joodse politiek denker, een vrouw, die diepgaand had nagedacht over de betekenis van de sjoa. (Mijn korte geheugen laat me in de steek, hoe de politicologe heette, weet ik niet meer). Het was een goed verhaal. Het soort verhaal waar ik wel pap van lust. Een verhaal dat helemaal past in het Berlijn waar Klapheck de laatste jaren was gestationeerd en waaraan ik mijn hart heb verpand.

Het is te hopen dat ze niet alleen de diensten zal leiden in Beth Ha'Chidush, maar ook naar de andere sjoels (liberaal en orthodox) komt om te kijken wat daar gebeurt. En andersom, dat liberaal en orthodox bij haar gaan buurten. Want de meeste tegenstellingen ontstaan volgens mij niet op grond van echte ideologische meningsverschillen, maar gewoon omdat men nooit bij de ander binnenkomt en de vooroordelen daardoor nooit worden getoetst aan de werkelijkheid.

TAMARAH BENIMA

15
NIW 21/04 2005